

Hur ser den framtida livslönen ut för lärare?

Skolledningen på en privat gymnasieskola oroar sig kring svårigheterna att rekrytera lärare samt det låga intresset, trots den stora lärarbristen, för universitetens lärarutbildningar. Skolledningen har heller inte sett någon större förändring av intresset för läraryrket trots de löneökningar som skett de senaste åren. Skolledningen har börjat förstå att lärarhögskolorna fortfarande har svårt att konkurrera med ingenjörsprogram om de resursstarka eleverna som behövs till ämneslärarprogram. Det är väl inte i första hand lönen som är avgörande för att någon väljer läraryrket men lönen kan vara en avgörande faktor att någon *inte* väljer läraryrket. Trots de senaste årens lärarlöneökningar ligger ingångslönerna för ämneslärare fortfarande betydligt lägre än för civilingenjörer. Skolledningen har dock en hypotes om att med den positiva utveckling lärarlönerna haft de senaste åren, tillsammans med den troligtvis mycket positiva kommande löneutvecklingen för lärare, finns möjligheter att läraryrket ska kunna stå sig bättre i konkurrensen med civilingenjörssyrken än det gjort tidigare när det gäller total livslön. Livslönen är summan av löneinkomster från det att man går ut gymnasiet till 85 års ålder. Historiskt sett har lärarnas livslöner alltid legat under, på ungefär 70 procent av, civilingenjörernas löner (Persson & Skult, 2014, p. 12). Skolledningen har utfört beräkningar som visar på att detta kan komma att förändras men beräkningarna visar dock något överraskande på att en förskollärare kommer att få en högre än livslön än en ämneslärare. Därav får jag i uppdrag att vetenskapligt undersöka hur den kommande livslönen för olika läraryrken kommer att bli jämfört med civilingenjörssyrket samt även om livslönen kan vara en konkurrensfördel för lärarprogrammen att locka studenter med.

Två konkreta forskningsfrågor blir därav aktuella, hur kommer livslönen att bli för ämneslärare jämfört med civilingenjörer samt kommer verkligen en förskollärare att få en högre livslön än en ämneslärare? Hypotesen som formuleras blir att lärarnas livslön kan vara en bättre ekonomisk konkurrensfaktor om resursstarka elever än ingångslön.

Metod

Backman, Gardelli, T., Gardelli, V. och Persson (2012, p. 294) påtalar att, om en undersökning ska få ett så korrekt resultat som möjligt är det viktigt att datainsamlingen har hög tillförlitlighet och hög giltighet. Undersökningen kommer därför utgå utifrån de statistiska data över löner och löneutveckling som finns offentligt tillgängliga, vilka garanterar att datainsamlingen får hög tillförlitlighet. Men dessa tillgängliga lönedata är historiska vilket betyder att de inte har lika hög giltighet, eftersom framtida data kan skilja sig från historiska. Befintliga historiska

lönedata påvisar förövrigt att livslönen för lärare är betydligt lägre än för civilingenjörer (Ljunglöf, 2011, p. 18) och därför blir det viktigt vilka historiska lönedata som används för att göra förutsägelse. Det blir viktigt eftersom lärarlönerna för närvarande förändras i en helt annan takt än de gjort tidigare. Den stora lärarbristen kommer troligtvis att bidra till att lärarlönerna kommer att fortsätta öka i en högre takt än tidigare och därmed även i en högre takt än civilingenjörslöner och eventuellt kanske även gå förbi inom några år. Detta kan resultera i att lärarnas livslön blir högre än livslönen för civilingenjörer.

Syftet med undersökningen är alltså att baserat på historiska lönedata och löneutveckling tillsammans en prognostiserad beräkning av löneutveckling för lärarlöner och civilingenjörslöner, förutsäga vad livslönen kommer att bli för tjänstemän som startade sin yrkeskarriär 2010 och som startar 2025. Dessa årtal väljs för att få en prognos för både lärare som tjänstgör redan idag och även en prognos för presumtiva lärare bland elever som ännu inte valt någon framtida yrkesinriktning. Eftersom undersökningen kommer att baseras på kvantifierbara data är en kvantitativ metod att föredra (Backman, et al., 2012, p. 297–298). Kvantitativa lönedata bedöms vara tillräckliga för att göra en träffsäker löneutvecklingsprognos för aktuella yrken och de innebär att undersökningen inte behöver kompletteras med några kvalitativa data. De kvantitativa data som insamlas, samlas in från Statistiska Centralbyrån (SCB) och Lärarnas Riksförbund och utgörs av ingångslöner, medellöner, löneutveckling och pensionsuppgifter för yrkena samt relevanta utbildningstider och uppgifter om studielån. Analysen blir sedan att statistisk bearbeta dessa data med hjälp av Microsoft Excel Analysis ToolPak för att kunna förutsäga de framtida livslönerna för yrkena. Resultatet kan sedan åskådligt presenteras med statistiska grafer från Microsoft Excel.

Svagheten med metoden är att osäkerhetsfaktorer finns när det gäller att på ett helt träffsäkert sätt kunna förutse löneutvecklingen för aktuella yrken under en lång tidperiod framöver. Svårigheter finns även att förutse den pension som kommer att bli aktuell för respektive yrke då denna kan variera stort mellan och inom yrken. För att kunna göra relevanta jämförelser måste även längden på yrkeskarriären vara densamma för aktuella yrken, vilket nog inte är fallet i verkligheten. I detta fall förutsätts att tjänstemännen i samtliga yrken går i pension vid 65 år och lyfter pension i 20 år efter det. Som start på yrkeskarriären har för civilingenjör och ämneslärare startåldern satts till 25 år och för förskollärare har den satts till 23 år.

Resultatet av undersökningen

Resultatet av undersökningen avgörs till stor del av vilka historiska lönedata som används vid analysen samt hur dessa tolkas, för att få en så träffsäker prognos som möjligt. Traditionellt är det troligt att historiska data under en tidsperiod av minst

10 år behövs för att göra en trovärdig förutsägelse. Men översiktsdata påvisar att lärarlönerna haft en tillväxt som följer löneindex mellan åren 2005–2012 men att efter 2012, när lärarbristen började bli påtaglig, har lärarlönerna haft en högre tillväxt än löneindex. Därav bedöms lönedata efter 2012 ge en bättre bild av hur löneutvecklingen för lärare troligtvis kommer att se ut i en framtid som har lärarbrist i åtskilliga år framöver. Skolvärden (2017) konstaterar ur en som rapport SCB tagit fram att lärarbristen kommer att *öka* till 2035. Av den anledningen är det i undersökningen lämpligare att använda data från åren 2012–2016 istället för data från åren 2007–2016. Användning av lönedata från dessa år innebär även att det inte heller kommer att bli någon större procentuell skillnad på livslönerna för lärare som påbörjat sin yrkeskarriär 2010 jämfört med de som startar yrkeskarriär 2025.

En reservation måste dock göras eftersom beslutet att använda lönedata mellan åren 2012–2016 kan utgöras av tolkningsproblemet, som enligt Hansson (2007, p. 48) innebär att observatören påverkas i sin bedömning utifrån de förväntningar som finns. I denna undersökning är både förväntningarna och förhoppningarna att lärarnas livslön ska vara en bättre ekonomisk konkurrensfaktor än ingångslön och valet av tidsperiod blir direkt avgörande för om den hypotesen verifieras eller falsifieras. Bedömningen är ändå, trots tolkningsproblemet, att den mest träffsäkra prognosen erhålls om lönedata mellan 2012–2016 används. Ett kvalificerat antagande görs även att prognostiserad löneutveckling kommer att hålla i sig till minst år 2050 eftersom det att om lärarbristen upphör *att öka* 2035, inte bedöms påverka den positiva löneutvecklingen. Troligtvis är det enbart en permanent lösning på lärarbristen som kommer att bromsa prognostiserad löneutveckling och den sker nog åtskilliga år efter att lärarbristen upphört *att öka* 2035. En ny undersökning rekommenderas dock att utföras mellan 2035–2040 för att se om prognosen som denna undersökning kommer fram till måste revideras.

Sammanfattningsvis kan sägas att om hypotesen verifieras att lärarnas livslön är en betydligt bättre ekonomisk konkurrensfaktor än ingångslön om resursstarka elever, är förhoppningen att dessa elever ska överväga ett ämneslärarprogram istället för ett civilingenjörsprogram. Om hypotesen stämmer kan lärarnas livslön även bli en konkurrensfaktor gentemot andra gymnasieskolor som inte beaktat livslönen när det kommer till att rekrytera lärare. Om det blir en uttalad målsättning från gymnasieskolans sida att denna prognostiserade livslönen verkligen skall uppnås, kan gymnasieskolan bli ett attraktivt alternativ för lärare som framgent, om än inte redan, befinner sig på "arbetstagarens marknad".

Referenser

Backman, Y., Gardelli, T., Gardelli, V. & Persson, A. (2012). *Vetenskapliga tankeverktyg*. Lund: Studentlitteratur

Hansson, S.O. (2007). *Konsten att vara vetenskaplig*. Institutionen för filosofi och teknikhistoria, KTH. Hämtad 2018-03-05 från <http://people.kth.se/~soh/konstenatt.pdf>

Ljunglöf, T. (2011). Lönsamma studier? - Livslönerapport 2011. Hämtad 2015-05-22 http://www.farmbio.uu.se/digitalAssets/143/c_143928-l_3-k_2011_lonsamma_studier.pdf

Persson, M & Skult, E. (2014). *Ekonomisk debatt nr 4 2014 – Lärarlönerna*. Hämtad 2018-03-05 från https://nationalekonomi.se/sites/default/files/NEFfiler/42-4-mpes_0.pdf

Skolvärden (2017) SCB: Så mycket kommer lärarbristen att öka. Hämtad 2018-03-21 från <http://skolvarlden.se/artiklar/scb-sa-mycket-kommer-lararbristen-att-oka/>

Preliminärt resultat av undersökningen

Hypotesen att en förskollärare får en högre livslön än en ämneslärare kunde falsifieras ganska snabbt. Undersökningen konstaterade flera likheter med SACO rapporten *Lönsamma studier?* av Thomas Ljunglöf från 2011 men att lärarbristen gör att prognosen för livslöner blir radikalt annorlunda i denna undersökning. Enligt Ljunglöf (2011) var prognosen att lärare som nyligen fått legitimationen samt de som utbildade sig till lärare 2011, aldrig skulle "tjäna in" universitetsutbildningen jämfört med de som har endast gymnasieutbildning eftersom livslönerna 2011 prognostiserades till: Civilingenjör 20,1 miljoner, endast gymnasieutbildning 14 miljoner, ämneslärare 13,6 miljoner samt förskollärare 13 miljoner.

Det preliminära undersökningsresultatet saknar beräkning av total livslön eftersom det preliminära resultatet är exklusive 20 adderande pensionsår och subtraherade studiekostnader, men eftersom det är medellönen som främst påverkar livslönen är det den delen av undersökningen som hittills prioriterats i första hand.

